

Afstemning

§§ 1 og 2

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Op- hold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

2) Anden behandling af lovforslag nr. L 28:

Forslag til lov om beskyttelse af halvlederprodukters udformning (topografi).

Af industriministeren (Nils Wilhjelm).

(Fremsat 14/10 87. Første behandling 28/10 87. Betænkning 26/11 87).

Der var stillet 4 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

§§ 1 og 2, ændringsforslag nr. 1, § 3, således ændret, §§ 4 og 5, ændringsforslag nr. 2, § 6, således ændret, §§ 7-16, ændringsforslag nr. 3 og 4, § 17, således ændret, og §§ 18-20 vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til

tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Op- hold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

3) Anden behandling af lovforslag nr. L 44:

Forslag til lov om ændring af lov om skole- skibsafgift.

Af industriministeren (Nils Wilhjelm).

(Fremsat 28/10 87. Første behandling 3/11 87. Betænkning 19/11 87).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

§§ 1 og 2

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Op- hold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

4) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 21:

Forslag til folketingsbeslutning om parlamen- tarisk kontrol med efterretningsstjenesterne.

Af Jens Thoft (SF) m.fl.

(Fremsat 27/10 87).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Justitsministeren (Ninn-Hansen):

Beslutningsforslaget fra SF indeholder ligesom et tidligere forslag fra samme parti forslag om afgivelse af årlige beretninger om efterretningstjenesternes virksomhed. Jeg kan om det tidligere forslag henvise til Folketingets forhandlinger 1985-86, sp. 9128-9158.

Derudover stilles der forslag om ændret tilrettelæggelse af den parlamentariske kontrol med efterretningstjenesterne, herunder nedsættelse af et særligt parlamentarisk kontrolorgan.

Forslaget om udarbejdelse og offentliggørelse af årlige beretninger om efterretningstjenesternes virksomhed efter de detaljerede retningslinjer, som forslagsstillerne har angivet i deres forslag, vil efter min opfattelse være forbundet med betydelige sikkerhedsmæssige betæneligheder. En sådan ordning ville også kunne have uheldige følger med hensyn til de muligheder, som vi i dag har for at få nødvendige oplysninger fra efterretningstjenester i de andre lande, som vi samarbejder med.

Den foreslåede ordning med et særligt parlamentarisk kontrolorgan, som jeg forstår efter forslaget skal holdes løbende underrettet om tjenesternes virksomhed, giver efter min opfattelse anledning til principielle betæneligheder, sådan som vi også har haft lejlighed til flere gange tidligere at drøfte det her i Tinget.

Vi har jo tradition for, at forsvarsministeren har ansvaret for forsvarets efterretningstjeneste og justitsministeren for politiets. Dette ansvar er ikke alene et retligt ansvar, men også et ansvar, der gør sig politisk gældende i forhold til Folketinget. Efter min mening vil indførelsen af et særligt parlamentarisk kontrolorgan i høj grad bidrage til at sløre forsvarsministerens og justitsministerens retlige og politiske ansvar for efterretningstjenesternes virksomhed. Indførelse af et sådant særligt kontrolorgan vil således give anledning til betydelig tvivl om, hvorvidt Folketinget kan gøre ansvar gældende over for ministrene for dispositioner, der har været forelagt kontrolorganet, eller som kontrolorganet dog har været bekendt med uden at skride ind.

Med den linje, som Folketingets ombudsmand har lagt, vil indførelsen af et særligt kontrolorgan formentlig også få til følge, at den nu-

værende adgang til at indbringe efterretningstjenesternes og justitsministerens afgørelser for Folketingets ombudsmand ophører, da Folketingets ombudsmand ikke kan tage stilling til Folketingets virksomhed og formentlig heller ikke til virksomhed, som et særligt kontrolorgan, hvis medlemmer udpeges af Folketinget, fører tilsyn med,

Vi behandlede også i 1972 et lovforslag om nedsættelse af et særligt parlamentarisk kontrolorgan. Dette forslag gik nærmere ud på, at regeringen skulle udpege medlemmerne efter indstilling fra de partier, der er repræsenteret i Det Udenrigspolitiske Nævn. Også i relation til dette forslag blev der under Folketingets behandling bl.a. peget på de principielle betæneligheder, som nedsættelsen af et sådant kontrolorgan giver anledning til, navnlig risikoen for ansvarsforflygtigelse. Jeg henviser til Folketingets forhandlinger 1971-72, sp. 3406-3440.

Efter beslutningsforslaget fra SF skal medlemmerne af det såkaldte Wambergudvalg udpeges af Folketinget og ikke som i dag af regeringen. Der er efter min opfattelse ikke behov for en ordning som den foreslåede, og jeg vil da også sige, at jeg er helt uforstående over for de kritiske bemærkninger, som anføres i bemærkningerne til forslaget med hensyn til kontroludvalgets hidtidige virksomhed.

Kontroludvalget har med hensyn til sagskundskab og indsigt i de samfundsforhold, som er af betydning i denne henseende, efter min mening en tilfredsstillende sammensætning, og det er regeringens opfattelse, at udvalget på en overordentlig anerkendelsesværdig måde har varetaget sine opgaver. Jeg kan altså fuldt ud dele den vurdering, som tidligere regeringer har givet udtryk for vedrørende kontroludvalgets arbejde og hele virksomhed.

Efterretningstjenesternes virksomhed er jo helt nødvendig såvel i relation til varetagelse af statens sikkerhed som i relation til det politimæssige arbejde, f.eks. med henblik på forebyggelse af de uhyggelige terrorhandlinger, som vi har oplevet de senere år, og som understregede betydningen af efterretningstjenesternes virksomhed. Det er også blevet foreslået tidligere, også med forslagsstillerens tilslutning, i den beretning, der blev afgivet, da man i sin tid bedømte en sag i 1970, hvor man jo fastslog, at man fortsat har brug for en varslings- og efterretningstjeneste og også må give disse

[Justitsministeren]

tjenester arbejdsforhold, der stemmer overens med karakteren af det arbejde, de skal udføre.

Karakteren af den virksomhed, som efterretningstjenesterne udfører, gør, at der må gælde særlige begrænsninger med hensyn til muligheden for at give indsigt i tjenesternes virksomhed.

(Kort bemærkning).

Preben Møller Hansen (FK):

Jeg kunne forstå på justitsministeren, at de danske efterretningsvæsener, Forsvarets Efterretningstjeneste og Politiets Efterretningstjeneste, har et samarbejde med andre landes efterretningsvæsener. Jeg vil meget gerne vide, hvad det er for et samarbejde, man har, og hvad det er for problemer, man konkret arbejder med.

Når jeg stiller spørgsmålet, skal det ses i relation til den omstændighed, at Fælles Kurs ikke sidder i nogen udvalg, hvor vi kan få oplysninger, og vi er selvfølgelig som en del af landets ledelse interesseret i at have nogen konkret viden om, hvad det er for et samarbejde, der foregår med andre landes spionageorganisationer.

Jeg vil som sagt gerne vide, hvilke lande det er, om det er KGB, eller hvad det er, man arbejder sammen med.

Justitsministeren (Ninn-Hansen):

Jeg vil gerne besvare det spørgsmål, hr. Preben Møller Hansen har stillet, for det mener jeg ikke der skal være stor mystik omkring.

Det er formentlig alle bekendt, at Forsvarets Efterretningstjeneste samarbejder med efterretningstjenesterne inden for de øvrige NATO-lande. Det er flere gange kommet frem, og det er jo også en nødvendighed. NATO har ingen selvstændig efterretningstjeneste, og derfor er et samarbejde ganske naturligt. Det vil selvfølgelig også sige, at der afleveres oplysninger landene imellem.

Jeg kan henvise til en periode, jeg har et særligt kendskab til, da jeg var forsvarsminister på det pågældende tidspunkt. I 1968, da der skete en invasion i Tjekkoslovakiet, kunne den danske efterretningstjeneste på grund af de særlige muligheder, vi har teknisk for at få oplysning om, hvad der sker i en anden del af Europa, oplyse vore allierede om visse troppeforskydninger og andre ting, der havde stor interesse for bedømmelsen af, hvad det var, der foregik i 1968, og hvilke virkninger det kunne få.

Jeg kan også sige til hr. Preben Møller Hansen vedrørende Politiets Efterretningstjeneste, at vi har et omfattende samarbejde, der er stigende i disse år, inden for den såkaldte TREVI-gruppe, hvori er placeret de lande, der er knyttet til EF. Vi har et møde inden for den gruppe her i København i næste uge, og når det er et stigende samarbejde, har det at gøre med terroristbekæmpelsen.

Så tror jeg, jeg i det væsentlige har nævnt de lande, vi har et særligt samarbejde med efterretningsmæssigt.

(Kort bemærkning).

Bernhard Baunsgaard (RV):

Der skal bestemt ikke være nogen kritik af det arbejde, Forsvarets Efterretningstjeneste gør med hensyn til at skaffe oplysninger om, hvad der sker i Europa, og som kan have stor betydning for os, men jeg vil bare lige færdiggøre justitsministerens beretning om det danske Forsvarets Efterretningstjeneste og det, der skete med besættelsen af Tjekkoslovakiet. Som ministeren selv har skrevet i sin bog »Syv år for VKR«, så sov det danske Forsvarets Efterretningstjeneste netop den nat, da invasionen kom, og det var journalister, der vækkede såvel stats- som forsvarsministeren.

(Kort bemærkning).

Berlau (FK):

Det, der kalder mig herop, er justitsministerens oplysning om, at Politiets Efterretningstjeneste, i hvert fald for så vidt angår EF-landene, har et meget snævert samarbejde. Det får mig til at tænke på, at jeg for nylig er blevet bekendt med, at det belgiske politis efterretningstjeneste har foretaget nogle overvågninger af belgiske parlamentarikerne og EF-parlamentarikerne møde i forbindelse med afsløringen af belgisk involvering i både våbenproduktion og våbentransport.

Det får mig så til at spørge: Kan justitsministeren oplyse, hvorvidt den danske efterretningstjeneste af samme årsag, i forbindelse med våbentransport, har foretaget undersøgelser eller anden overvågning af Sømændenes Forbund i Danmark?

Ole Espersen (S):

Når forslagsstillerne og også vi i min gruppe

[Ole Espersen]

interesserer os for dette emne, skyldes det naturligvis ikke, at vi på nogen måde vil lægge hindringer i vejen for, at efterretningstjenesterne kan orientere hinanden om påtænkte invasioner eller bistå hinanden i terrorismebekæmpelse.

Problemet er imidlertid, at erfaringen viser, at der også foregår ting, som man ud fra et demokratisk synspunkt må være tvivlende over for, og det er baggrunden for, at vi i min gruppe ikke nu længere er i tvivl om, at der bør indføres en større åbenhed omkring efterretningstjenesterne, og at der bør indføres en eller anden form for parlamentarisk kontrol med disse tjenester.

Det er også baggrunden for, at vi tog initiativet til at få nedsat den tomandsgruppe, som snart afslutter sit arbejde i Det Udenrigspolitiske Nævns regi. Vi får jo i nævnet en orientering om gruppens arbejde i morgen, og gruppen vil jo bl.a. i den sidste måneds tid have vurderet, hvilken kontrol der i grunden i øjeblikket er.

Det får vi altså oplysninger om, men vi er ikke i tvivl om, at den kontrol, der er, ikke er tilstrækkelig. Der må ske mere, og derfor vil der komme et udspil fra vores side herom.

SF foreslår tre forskellige metoder. For det første en årlig beretning om efterretningstjenesternes virksomhed i hovedtræk. Den har vi tidligere haft lejlighed til at kommentere; vi tror ikke, der er ret meget at hente i den idé.

Dernæst foreslår man, at der skal ske en lovfæstelse af det såkaldte Wambergudvalg med dets nuværende opgaver, men således at udvalgets medlemmer udpeges af Folketinget.

Ministeren nævnte, at et forslag af den karakter og også det, der fremsættes i det følgende punkt, kunne være med til at forflygtige ministeransvar og måske gøre det vanskeligere at sætte ind med sanktioner over for en minister, der ikke røgter sit ansvar rigtigt.

Måske er der en vis sandhed i det. Men vi mener, man skal passe lidt på med, at man ikke, når man tilrettelægger et eller andet i vores samfund, altid tænker på, at det nok går galt, og så må vi finde frem til, hvem der er den ansvarlige. Vi skal hellere tænke på, at vi må tilrettelægge det på en sådan måde, at det går bedst muligt, demokratisk bedst muligt, effektivt inden for demokratiets grænser, og således at det kan fungere rimeligt og godt. Det må være det

vigtigste, og hvis man dér synes, at en parlamentarisk indsigt er væsentlig, så kan det være, man skal foretrække den, selv om den måske i en tænkt situation kunne svække et måske tænkt ministeransvar.

Det er baggrunden for, at vi er kommet til det resultat, som jeg nævnte indledningsvis.

Så vil jeg sige om selve ideen om Wambergudvalget som folketingsudvalg, at det kan man da overveje. Men så skal man jo overveje, hvilken rolle udvalget skal have i forhold til Folketinget. Skal det være uafhængigt som en ombudsmandsinstitution? Skal det referere til det andet parlamentariske kontrolorgan, som SF foreslår i næste punkt? Det kan jo være en lidt besværlig konstruktion, hvis et udvalg af den karakter, man forestiller sig, skal referere konkrete enkeltpersonsager og registreringssager til et folketingsudvalg. Der er således en række uklarheder, og man kunne vel også få den idé, at det må være nok med ét af Folketinget udpeget kontrolorgan.

Jeg tror altså, at vi, før vi tager endelig stilling, skal afvente resultatet af arbejdet i den gruppe, der afleverer sin rapport i morgen. Så har vi et godt grundlag for en vurdering af de nuværende kontrolmuligheder og derved et godt grundlag for at finde ud af, hvordan vi bedst går videre i retning af at sikre større åbenhed – som man jo i høj grad har i mange andre lande – og hvordan vi går videre, når det drejer sig om at sikre en øget parlamentarisk kontrol. Men at åbenheden bør komme, det er vi ikke i tvivl om.

Grethe Fenger Møller (KF):

Jeg mener, at det må være helt afgørende, når vi diskuterer SF's forslag, at vi er meget opmærksomme på, at det altså også drejer sig om, at vi skaber den fornødne sikkerhed for vores egen stat, at vi har et forsvar, og at vi også sørger for, at vi giver vores efterretningstjenester de fornødne arbejdsmuligheder.

Jeg tror, det er sådan, at alle erkender – og det gør jo selv SF både i bemærkningerne her og tidligere – at det er nødvendigt at have efterretningstjenester af hensyn til vores egen sikkerhed. Og når man har nået denne erkendelse, så mener jeg også, det er helt afgørende, at man siger, at disse efterretningstjenester må have de fornødne arbejdsmuligheder.

[Grethe Fenger Møller]

Jeg håber ikke, jeg skulle forstå hr. Ole Espersen sådan, at man udelukkende skulle se på, hvad der var demokratisk bedst muligt, men at man også må tilgodesee de mere sikkerhedsmæssige hensyn.

Det forslag, som SF har fremsat, indeholder tre elementer. For det første offentliggørelsen af en årlig beretning om efterretningstjenesternes virksomhed i hovedtræk. Et sådant forslag har Folketinget sidst behandlet i foregående folketingssamling, hvor forslaget blev afvist, og det mener jeg også det bør i dag, fordi en vedtagelse ville betyde, at vi ville stå over for en række væsentlige sikkerhedsmæssige vanskeligheder. Jeg mener også, at vi fra dansk side helt realistisk må være klar over, at det ville være meget svært for os at kunne få de oplysninger, som vi i øvrigt gerne vil have, fra efterretningstjenester i de lande, som vi plejer at samarbejde med.

Med hensyn til spørgsmålet om nedsættelse af et særligt parlamentarisk kontrolorgan, som skulle – som jeg forstår det – løbende holdes underrettet om tjenesternes virksomhed, synes jeg også, der er grund til at have en række betænkeligheder. Jeg mener også, det er rigtigt at pege på, som justitsministeren gjorde, hvem det er, som har ansvaret i dag. I dag ligger det helt klart, at ansvaret for de to efterretningstjenester, vi har, ligger henholdsvis hos justitsministeren og hos forsvarsministeren, og det er der ingen tvivl om.

Der kan gøres parlamentariske konsekvenser gældende i forhold til de to ministre, hvis der er vanskeligheder, enten i form af en mistillidsdagsorden i Folketinget eller ved anvendelse af ministeransvarlighedsloven.

I det omfang, man indførte et parlamentarisk udvalg, der skulle have løbende indsigt, mener jeg, man med rette kunne stille spørgsmålet: Hvor er ansvaret så placeret? Ville de partier, som er medlem af et sådant parlamentarisk udvalg, kunne være i den situation, at de senere ville kunne rejse sager i Folketinget, eventuelt stille forslag om mistillidsdagsorden til den pågældende minister, når de har haft kendskab til, måske har godkendt eller i hvert tilfælde har været bekendt med, hvad der er sket på det pågældende område? Det mener jeg rejser nogle store principielle problemer.

Jeg mener også, at ombudsmanden ikke vil kunne gribe ind i sager, hvis der er tale om en parlamentarisk kontrol, fordi Folketingets om-

budsmand ikke har mulighed for at gribe ind, når det drejer sig om Folketingets virksomhed.

Norge har ikke et sådant udvalg. I Vesttyskland har man et udvalg, der stort set svarer til det, som SF ønsker sig her. Men så bliver afgrænsningen: Hvad er det for nogle oplysninger, man skal give det pågældende udvalg? Skal man give det pågældende udvalg rub og stub? Så har efterretningstjenesten jo nul værdi. Men så langt går ikke engang SF, fremgår det af bemærkningerne, for dér erkender man, at der er visse ting, man ikke vil kunne oplyse om, og hvad så? Det vil sige, at man vil være i den situation, som man også er i i Vesttyskland, at den enkelte minister så må vælge og sortere og filtrere, kan vi kalde det, hvad der kommer frem af oplysninger. Og hvad er det udvalg så værd?

Derfor synes jeg ikke, at det er nogen særlig hensigtsmæssig idé at have et sådant parlamentarisk kontrolorgan.

Endelig det tredje element i SF's forslag, forslaget om, at man skal ændre på det såkaldte Wambergudvalg, ikke med hensyn til opgaven, men med hensyn til, at medlemmerne nu skal udpeges af Folketinget. Jeg kan heller ikke rigtig forstå, at SF kommer med det forslag. Jeg mener, at Wambergudvalget, der har fungeret siden 1964, har fungeret til fuld tilfredshed, og jeg kan ikke se, at der er noget behov for, at det skal være Folketinget, som udpeger disse medlemmer, og at det vil give en større sikkerhed for os på dette område. Det element kan vi derfor heller ikke støtte fra konservativ side.

Ebba Strange (SF):

Da Folketinget den 4. april 1986 drøftede et forslag fra SF om, at efterretningstjenesterne skulle afgive en årlig beretning, kom der nogle indvendinger mod disse beretninger fra Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre, som gik ud på, at vi med de bemærkninger, der stod i forslaget, var lige ved at give grønt lys for, at efterretningstjenesterne kunne overvåge danske organisationer, faglige organisationer, foreninger osv. Det er klart, det var ikke det, der var vores mening.

Der kom også et par andre indvendinger mod de beskrivelser, vi ønskede i de årlige beretninger. De indvendinger har vi taget højde for i det forslag, vi nu har fremsat om årlige beretninger fra efterretningstjenesterne. Det kan

[Ebba Strange]

godt være, fru Grethe Fenger Møller mener, at det ikke er nødvendigt at have sådan nogle betingelser, som man har i Vesttyskland, fordi der opstår problemet: Hvad skal der stå i dem, og hvad skal der ikke stå i dem? Det ved vi godt, men vi er altså stadig væk, som vi hele tiden har været, af den opfattelse, at den lukkede, som vi kender i Danmark i dag, er for stor, og vi ønsker større åbenhed.

Men som sagt, når det drejer sig om den årlige beretning, så har vi taget højde for nogle af de indvendinger, der kom, da vi sidste gang fremsatte et lignende forslag.

Vi har så denne gang udbygget forslaget fra samlingen 1985-86 ved også at foreslå parlamentarisk kontrol, og som justitsministeren nævnedes, er det jo et spørgsmål, der har været gjort til genstand for forhandling her i Tinget med jævne mellemrum siden 1972, da det var Socialdemokratiet, der foreslog det. Senere gik Socialdemokratiet så fra det igen. Men vi opfattede det sådan i april 1986, at der både hos Socialdemokratiet og hos Det Radikale Venstre var en vis forståelse for større parlamentarisk kontrol med efterretningstjenesterne. Derfor har vi lagt vægt på den del af forslaget nu. Jeg synes jo, vi bliver bekræftet i det, når vi får at vide, at Det Udenrigspolitiske Nævn har udnævnt to parlamentarikere til at føre kontrol med en meget diskuteret bestemt sag om et par såkaldte turister, der var i Polen, og som blev anklaget ved en polsk domstol og aflagde tilståelse. Det bekræfter os i, at der er brug for en større parlamentarisk kontrol.

Når vi nævner – fru Grethe Fenger Møller var også inde på det – at efterretningstjenester har en tendens til at udvikle sig til at blive en stat i staten, er det præcis det, vi ikke vil acceptere at de bliver. Hvis man, som mange her i salen sikkert har haft lejlighed til – jeg har i hvert fald – at læse Peter Wrights bog »Spycatcher«, som udkom på trods af, at man i England havde nedlagt forbud imod den, synes jeg, man bliver meget stærkt bekræftet i, at hvis der ikke er nogen egentlig parlamentarisk kontrol med de efterretningstjenester, udvikler de sig til at blive en stat i staten.

Svaret er – det var det også, sidste gang vi debatterede det – at den kontrol og det ansvar hviler på ministrene, men vi er altså stadig væk nogle, for hvem det er fuldstændig lukket land, og som derfor synes, at dette ansvar også burde påhvile Folketinget.

Bjørn Elmquist (V):

I et demokrati må det naturligvis være et krav, at parlamentets og folkestyrets repræsentanter har indseende og kontrol med det offentlige virke. Det kan der ikke være nogen tvivl om.

Justitsministeren har i sin redegørelse forklaret den konstruktion, vi har i Danmark, som vi i mit parti finder er i god overensstemmelse med vore traditioner i Danmark. Vi har en tredeling af magten – det står i grundlovens § 3 – mellem udøvende, dømmende og lovgivende magt. Vi mener, at efterretningstjenesterne klart hører hjemme under den udøvende magt. Det er også derfor, som justitsministeren sagde, at henholdsvis forsvarsministeren og justitsministeren er de personer og de myndigheder, der er ansvarlige for de to efterretningstjenesters virke. Det vil sige, at der kan gøres både politisk og retligt ansvar gældende, såfremt der skulle være anledning dertil. Det er så Folketingets afgørelse at finde ud af, om der skal rejses rigsretsanklage, eller om der skal gøres et mere politisk ansvar gældende i form af mistillidsvotum. Vælgerne kan i sidste instans også komme ind.

En konstruktion som den, SF foreslår her, vil placere en del af dette ansvar, i det omfang det kan lade sig gøre, på medlemmer af Folketinget. Der er det nok et spørgsmål, i hvilket omfang et retligt ansvar vil kunne gøres gældende. Et politisk ansvar kan man heller ikke i den forstand gøre gældende, ved at man kan stemme om mistillidsvotum til et medlem af Folketinget eller flere, men det bliver så ikke parlamentet, der kan gøre dette politiske ansvar gældende, men vælgerne noget mere indirekte.

Alt i alt må jeg sige, at den konstruktion, som vi har i øjeblikket, vil vi i Venstre – i hvert fald indtil det modsatte er bevist – finde er den korrekte. Nu siger jeg: indtil det modsatte er bevist, og det fører mig ind til det, som hr. Ole Espersen på Socialdemokratiets vegne var inde på: at vi i morgen i Udenrigspolitisk Nævn skal have en redegørelse fra to medlemmer, der er blevet anmodet derom, om efterretningstjenesternes virke og retningslinjerne derfor.

Hr. Ole Espersen har på forhånd draget konklusionerne af denne redegørelse, det skal jeg undlade at gøre, for jeg kender ikke til den endnu. Mit parti har heller ikke været i stand til på basis af de redegørelser at tage stilling til, hvad

[Bjørn Elmquist]

der videre skal ske; men som situationen er i dag tirsdag, må jeg i hvert fald sige, at Venstre til fulde støtter justitsministerens redegørelse, og at vi dermed også afviser det foreliggende forslag.

Bernhard Baunsgaard (RV):

Beslutningsforslaget drejer sig om to efterretningstjenester: Politiets Efterretningstjeneste og Forsvarets Efterretningstjeneste. Den sammenblanding kom jo frem, dengang vi behandlede bl.a. sagen med Hetler og alt det dér.

Jeg har aldrig været tilhænger af, at de to efterretningstjenester skulle behandles af samme udvalg. Jeg har tidligere formuleret det på den måde, at det må være klart, at et sådant udvalg vil rette sig efter den efterretningstjeneste, som har mest behov for diskretion, og det går så ud over Politiets Efterretningstjeneste, eller rettere sagt, de får større spillerum, end de ellers ville have fået.

Der burde være to organer, der havde indseende med, hvad der sker. Det vil jeg gerne have sagt til indledning. Det burde være den situation, vi diskuterede ud fra, men det er det altså desværre ikke.

Det foreslås af SF, at der kommer en årlig beretning. Andre steder i Europa – også blandt vore NATO-partnere – har vi årlige beretninger, men jeg går ud fra, at en sådan årlig beretning i Vesttyskland er særdeles velsorteret, og at den også vil blive det herhjemme måske i endnu højere grad, så hvor meget godt der kommer ud af det, ved jeg ikke. Men derimod ville jeg meget gerne diskutere, om vi ikke kunne få en bedre virkende kontrol med Politiets Efterretningstjeneste, for i det store og hele kan man vel sige, at Forsvarets Efterretningstjeneste skal især tage sig af vore fjender, i hvert fald af de mennesker, der ikke er danske statsborgere.

Så længe vi ikke har kontrol med, hvad der sker med danske statsborgere, er det lidt voldsomt at kræve kontrol med, hvad der sker med udenlandske statsborgere – til og med nogle, der er potentielle fjender, altså ønsker at ødelægge det danske samfund. Derfor ville jeg meget gerne have, om vi kunne koncentrere os om, hvad vi egentligt kan gøre for, at organet, der tager sig af Politiets Efterretningstjeneste alene, bliver bedre.

Sidst, da vi havde en fuldstændig opgørelse over, hvad der egentlig var sket med Politiets Efterretningstjeneste, måtte vi konstatere, at hver 10. dansker havde været inde i Politiets Efterretningstjenestes arkiver, så mange var der nemlig blevet strøget af arkiverne. Derfor tror jeg, at det er overordentlig væsentligt, om vi kunne nå længere med kontrol med, hvad der sker med Politiets Efterretningstjeneste.

Ministeren siger, og det har været diskuteret her i salen adskillige gange, at man nu skal passe på, at man ikke tager ansvaret fra ministeren. Det er jeg helt enig i, men vi har adskillige områder, hvor ministeren skal komme med oplysninger til et særligt nedsat parlamentarisk kontrolorgan.

Det helt åbenlyse kontrolorgan er naturligvis Statsrevisoratet, men der findes også andre, og spørgsmålet er dog, om man ikke kunne nå noget videre og få noget større betryggelse for netop danske statsborgere ved, at vi så på en sådan kontrol.

Dér, hvor vi har haft en parlamentarisk kontrol, det har været nævnt et par gange, er med hensyn til, hvad der skete omkring de to mennesker, der var rejst til Polen og efter min opfattelse på dilettantisk vis var blevet instrueret. Jeg forestiller mig godt, at man kunne have et sådant parlamentarisk kontrolorgan, forstået på den måde, at ministeren over for det kom med mange oplysninger, og at de så refererede til os, om der var noget særligt, man skulle passe på. Det tror jeg ville være gavnligt. Men gennemføre forslaget, som det foreligger, kan man så forstå, er jeg ikke indstillet på.

Arne Melchior (CD):

At et forslag som det foreliggende fremsættes af et parti, hvis formand sidste år her i Folketinget udtalte, at Danmark sikkert ikke kan forsvares, kan jo ikke undre.

Det kan heller ikke undre, at talsmænd og -kvinder for partier, der mener, at Danmark både kan og bør forsvares, vender sig imod det foreliggende forslag.

Justitsministeren talte udførligt om den forflygtigelse af ansvaret, som de her tænkte ideer ville føre til, og jeg kan tilslutte mig justitsministerens ord.

Også hr. Bjørn Elmquist var inde på den grundlovsmæssige opdeling af vort system. Jeg skal tilslutte mig også denne udtalelse og pege

[Arne Melchior]

på, at vi herinde er valgt som en lovgivende forsamling. Vi er faktisk ikke valgt som administratore, vi er heller ikke valgt som kontrolorgan. Vi kan naturligvis, og det gør vi jo i vid udstrækning, følge med i, hvilke praktiske udformninger de love, som vi vedtager, fører til, og hvilke resultater der kommer ud deraf. Men jeg må stærkt advare også i denne sammenhæng, altså imod, at Folketinget blander sig i mere og mere.

Tidligere professor i statskundskab Poul Meyer fra Århus Universitet har gentagne gange peget på den tendens, der, siden de permanente udvalg fik deres indtog her i folketingssarbejdet, har været til, at Folketinget går meget vidt ud over den lovgivende funktion og den følgen med i lovenes praktisering, som følger deraf.

Hr. Bernhard Baunsgaard sagde i sin tale, at der også er andre tilfælde, hvor Folketinget kræver sig meddelt oplysninger, og nævnedede et enkelt eksempel herpå, og jeg er enig med ham i, at der kunne nævnes også andre. Jeg finder dog ikke nogen som helst sammenligningsmulighed imellem disse andre tilfælde og den omstændighed, at der for efterretningstjenester ifølge sagens natur i dette land som i alle andre lande vest eller øst for et eller andet tæppe, i nord eller i syd, må gælde en ganske speciel fortlighed, og et organ af bare nogen størrelsesorden, det være sig nok så parlamentarisk, som skulle have sig meddelt oplysninger af denne art, vil før eller senere lække, og så vil altså de muligheder, som efterretningstjenesterne har for at virke, blive stærkt begrænset. Justitsministeren sagde det, idet han sagde, at han forudså betydelige sikkerhedsmæssige gener af et sådant forslags gennemførelse.

Flere af ordførerne har været inde på den behandling, der i øjeblikket foregår i Udenrigspolitisk Nævn af en sag, der har været aktuel i det sidste halve år, og om hvilken der i morgen i mødet i Udenrigspolitisk Nævn vil blive givet en eller anden form for rapport. Jeg synes, at netop denne begivenhed og den måde, som Folketinget her altså ved Udenrigspolitisk Nævn har håndteret denne situation på, viser, at det foreliggende system giver ganske udmærkede muligheder for ad hoc, når en sag påkalder det, da at foretage det fornødne på en behagelig, diskret måde. Jeg synes, at dette bevis netop yderligere understreger overflødheden af det foreliggende forslag.

(Kort bemærkning).

Bernhard Baunsgaard (RV):

Det var hr. Arne Melchior's ord om, at kontrolorganer af efterretningstjenester fandtes hverken vest eller syd for os. Jo, det findes sådan set begge steder, både syd for os, i Vesttyskland og vest for os, i Amerika, så det kan altså fungere.

Med hensyn til faren er det klart, at jo flere mennesker der er impliceret, jo større efterretningssvæsenet er, jo større kontrolorganet er, jo større er faren for læk, men da de fleste altid vil være beskæftiget i efterretningssvæsener og ikke i kontrolorganet, er den største fare altså i selve efterretningssvæsenet.

Pia Kjærsgaard (FP):

Det er ikke sådan hver dag, at jeg kan erklære mig 100 pct. enig med hr. Arne Melchior, men det vil jeg faktisk tillade mig at gøre i denne sag.

Fremskridtspartiet mener, at forslaget fra SF om at oprette en mere folkelig efterretningstjeneste er totalt uegnet til at blive vedtaget her i folketingssalen. Jeg er godt klar over, at SF på en eller anden måde mener at have fundet de vises sten i denne sag, men vi er meget, meget uenige.

Vi er også meget, meget uenige med SF i, som fru Ebba Strange udtrykker det, at ifølge forslaget skulle det ikke mere være lukket land. Det er vi meget uenige i. Vi synes faktisk, at det er en underlig sammenblanding af tingene, man prøver med dette forslag.

Jeg skal nok lade være med at spørge, hvilket ærinde SF er ude i, eller hvilket ærinde SF går, for det kan der komme en yderligere polemik ud af her i salen, så det vil jeg afholde mig fra.

Kristian R. Kristensen (KRF):

Kristeligt Folkeparti er også tilhænger af, at vi har et udmærket efterretningssvæsen, også her i Danmark. Det er en sikkerhedsforanstaltning for landet, og derfor vil vi også gerne give efterretningstjenesten de bedst mulige arbejdsvilkår. Det er betænkeligt, hvis efterretningstjenestens arbejde skulle offentliggøres, og det vil i hvert fald svække den sikkerhedsmæssige sammenhæng, og hvis det var sådan, at alle disse punkter, som er nævnt i bemærkningerne til SF's forslag, skulle føres ud i livet, ville det bli-

[Kristian R. Kristensen]

ve en meget åben efterretningstjeneste, vi fik. Så jeg tror ikke rigtig, den havde noget med efterretningstjeneste at gøre. Efterretningstjenesten må beskyttes som det, den er, en tjeneste til at skaffe efterretninger om ting, som sker, også i det skjulte, og derfor kan vi heller ikke være med til at offentliggøre den. Vi vil fra Kristeligt Folkeparti støtte den redegørelse, som vi har fået af justitsministeren, og afvise SF's forslag af sikkerhedsmæssige grunde.

Jørgen Tved (FK):

Jeg ser, at der nu er fjernsyn på, så er der ikke et behjertet menneske, der kan hente hr. Gert Petersen? Det må han da være uvidende om.

Jeg vil godt sige, at vi finder det forslag, der er stillet her, lidt besynderligt, måske nok mere på baggrund af forslagsstillerne. Vi har hørt justitsministeren gøre rede for, at dansk efterretningstvæsen har et tæt samarbejde med efterretningstvæsener i NATO, og vi havde egentlig den opfattelse, at SF var meget stærk modstander netop af NATO, og derfor finder vi det noget besynderligt, at SF både erklærer, at vi skal have et efterretningstvæsen, og også åbenbart er indstillet på, at dette efterretningstvæsen skal have de beføjelser, de har, og som sagt skal samarbejde med de øvrige NATO-lande.

Vi vil godt sige, som vi har sagt tidligere, at forudsætningerne for, at Danmark skal have et militært efterretningstvæsen, er vel, at Danmark føler sig truet. Vi finder ingen anledning til at opretholde et efterretningstvæsen af hensyn til et spøgelse, som politikere og andre lige siden den anden verdenskrigs afslutning har forsøgt at mane frem. Vi finder ingen grund til, at man skal prøve at foregøgle den danske befolkning, at et efterretningstvæsen på nogen måde kan bidrage positivt til Danmarks sikkerhed. Tværtom er der al mulig grund til at slå fast, at når vi deltager i den slags tvæsener, har vi sikret, at Danmark, hvis det værst tænkelige skulle ske, bliver indrulleret i en aktion, jeg vil godt sige en udryddelsesaktion, for det er det, der er kendsgerningen.

Hvad er det, man leger med? Ja, for det første prøver man at fortælle befolkningen, at hvis vi ved, om krigen kommer, en time før eller senere, er der muligheder for, at befolkningen kan beskytte sig. Beskytte sig mod hvad? Kan man beskytte sig mod atomvåben, kan man beskytte sig mod brintvåben, kan man beskytte

sig mod bakteriologisk krig? Hvad er det, man foregøgler befolkningen kan blive beskyttet imod?

Der findes naturligvis intet som helst grundlag for, at man skal ofre noget som helst på et efterretningstvæsen, et samarbejde med NATO eller på militæret overhovedet. Her er vores stilling helt klar.

Hr. Arne Melchior tillader sig at sige, at vi mener, at Danmark både kan og bør forsvares. Mod hvad? Hvordan vil hr. Arne Melchior rejse en atomparaply, der sikrer, at der ikke falder nogen ting i Danmark? Det kan hr. Arne Melchior ikke. Hr. Arne Melchior kan under ingen omstændigheder gøre noget som helst for at forhindre, at der sker noget med Danmarks sikkerhed. Det eneste, hr. Arne Melchior kan garantere, er, at skulle det værste ske, som jeg allerede har sagt, så er Danmark aktiv krigsdeltager, fordi vi har meldt os på den ene side og sagt, at vi er de tapre tinsoldater, at man kan bare komme, og så skal vi nok prøve på at tage det første stød af. Det er ikke nye toner for os, at vi siger, at det er en umulighed.

Der er ligesom to tvæsener i dette forslag. Der er dem, der går med skæg og blå briller her i landet og skal prøve på at klare nogle af de indvortes problemer. Jeg ved ikke, om nogen har hukommelse, der strækker lidt længere tilbage end måske til gårsdagen. Men jeg har i hvert tilfælde gennem historien læst, at sidste gang Politiets Efterretningstvæsen eller noget, der lignede Politiets Efterretningstvæsen, virkede, som måske hr. Arne Melchior godt ville have det, sendte man 150 danskere til en tiltetgørelseslejr i Stutthof. Da havde politiet også virket, da havde man også afleveret indsamlet materiale om danske statsborgere, der betød, at en lang række af dem blev arresteret, og 150 blev sendt til en koncentrationslejr. Er det sådan noget arbejde, vi skal understøtte eller beskæftige os med?

Nej, jeg vil godt advare både mod, at man accepterer, at man har den slags tvæsener, og troen på, at kontrolforanstaltninger inden for en snæver kreds bestående af medlemmer af Folketing eller regering har noget som helst med sikkerhed for den danske befolkning at gøre, tværtom. Vi har sikkerhed for, at vi kan blive deltagere i en uhyggelig krig, om den måtte komme. Lad os bruge kræfterne på en anden bøv, lad os bruge kræfterne på at få det afskaf-

[Jørgen Tved]

fet, ikke bare i Danmark, men over det hele, så risikoen for krig, for at noget af det, som hr. Arne Melchior åbenbart godt vil lege med, bliver afskaffet over den ganske Jord.

(Kort bemærkning).

Arne Melchior (CD):

Det med at afskaffe visse ting over den ganske Jord lyder jo meget forjættende, men situationen er altså, at det er ikke afskaffet.

Så siger hr. Jørgen Tved, at Danmark ikke er truet. Når Danmark ikke er aktuelt truet, skyldes det efter min overbevisning, at Danmark er medlem af verdens største fredsbevarende bevægelse, nemlig NATO. Jeg vil gerne henvise hr. Jørgen Tved til at læse lidt i historiebøgerne, de kan selvfølgelig læses på forskellig måde, og fremstillingerne er forskellige, men det er min overbevisning nu som før, at historiens lære gennem alle århundreder og årtusinder viser, at dér, hvor et ubeskyttet område ligger hen ved siden af et militært stærkt område, vil den stærke før eller senere, som oftest før, føle sig fristet til at gå den lette gang hen over det ubeskyttede område. Dæværende udenrigsminister Henry Kissinger har sagt det engang på den måde, idet han henviste til, jeg tror, det er Esajas' forjættelser om ulven og lammet, der skulle græsse side om side: Ja, det var en udmærket sag, hvis den kunne gennemføres, men jeg er helt sikker på, at så måtte lammet udskiftes nogle gange pr. time, for at noget sådant kunne praktiseres, for ulve har nu engang ulves natur, og de er også skabte, som vi andre er. Det ville være dumt at se bort fra naturen.

Hr. Jørgen Tved talte om den folkelige forståelse, og det gør faktisk forslagsstillerne også i deres bemærkninger til forslaget. De taler om, hvis det skulle vise sig, at tjenesternes virksomhed er af en sådan art, at de ikke har den nødvendige parlamentariske eller folkelige forståelse. Det er min opfattelse, at der er tilstrækkelig folkelig forståelse. Ligesom vi skal have et politi, skønt politiet ikke kan hindre, at der sker forbrydelser, på samme måde som befolkningen forstår, at vi alligevel må have politiet, sådan forstår befolkningen faktisk også, at vi må have et militær og herunder en militær efterretningstjeneste.

(Kort bemærkning).

Jørgen Tved (FK):

Jeg kan forstå på hr. Arne Melchior, at han åbenbart læser historien meget langt tilbage, og det kan der være god grund til, men hvis man kun beskæftiger sig med fortiden, så glemmer man måske, at der er faktisk sket en teknologisk udvikling, som gør, at situationen er lidt anderledes end det citat, hr. Arne Melchior hentede om lammet og ulven. Vi har faktisk en udvikling netop på det militærteknologiske område, som siger og gør, at en krig bliver altså ikke udkæmpet på samme måde, som den gjorde det i 1864, eller som den gjorde det i 1939-45. Der er sket en udvikling med våbnene, som gør, at en krig i dag er noget andet, og derfor er det naturligvis beklageligt, at folketingsmedlemmer rent udviklingsmæssigt går i stå i på et eller andet tidspunkt i deres udvikling, men her er hr. Arne Melchior efter min opfattelse et ganske udmærket eksempel på forstening, som er sket for i hvert tilfælde 25 år siden. Når hr. Arne Melchior siger, der er en folkelig forståelse for, at vi skal have et efterretningsvæsen, hører det vel også sammen med, hvilke begrænsede kredse af befolkningen man færdes i, og hvis ens omgangskreds er meget snæver og måske oven i købet meget enøjet, er det klart, at så har man naturligvis lov til at give udtryk for, at der er en forståelse blandt de få enøjede, man færdes iblandt, men blandt den brede befolkning, som skal betale gildet, er vi i hvert tilfælde helt overbevist om, at dér er der ingen forståelse for krig som legetøj.

Formanden:

Må jeg i al stilfærdighed sige, at stærkt nedsettende bemærkninger om kollegerne jo ikke ligefrem løfter niveauet for debatten.

(Kort bemærkning).

Berlau (FK):

Lam og løver og kykloper, og hvad ved jeg, bruges som lignelser, når vi diskuterer disse ting. Jeg kan godt blive en smule forarget, når man bruger billedlige lignelser, hr. Arne Melchior, i en diskussion, hvor man vil forsøge at illustrere et politisk problem, for det, hr. Arne Melchior sagde heroppe fra talerstolen, ville jo indebære, at hvis der var en nation i nærheden af Danmark, som afrustede, som fik et svagt

[Berlau]

militær og sagde, vi skal nok få det til at fungere, skulle Danmark, hvis vi fulgte hr. Arne Melchior's parole, på et eller andet tidspunkt optræde i rollen som den, der ønskede at besætte. Det er svagheden ved at bruge elendige lignelser og bibelske udsagn, som ikke kan bruges i politisk virksomhed.

(Kort bemærkning).

Preben Møller Hansen (FK):

Det, jeg hæftede mig ved, var hr. Arne Melchior, der jo er et prægtigt menneske, der forstår at sætte mennesket i centrum, men som til tider tager lidt fejl. Hr. Arne Melchior gav udtryk for, at NATO var verdens største fredssorganisation. Jeg vil gerne stille hr. Arne Melchior et spørgsmål om denne problemstilling. NATO har eksisteret nu i en del år, siden 1949. I den mellemliggende tid har belgierne udført en beskidt krig i Congo med drabet på Lumumba til følge. Vi har Frankrigs engagement i Tchad, vi har Tyrkiet og Grækenland, der kæmper vildt og voldsomt om Cypern, og vi har USA, der har besat Grenada, og vi ved, at USA har solgt våben til Iran og Irak, og en del af de penge, der derved er tjent, er indsat på hemmelige bankkonti i Schweiz, og pengene er derfra viderekolporteret til kontraerne i Nicaragua. Er det ensbetydende med, at hr. Arne Melchior betragter den slags virksomhed som fredsbevarende, vil jeg da gerne vide det.

Jens Thoft (SF):

Jeg vil gerne sige tak til den socialdemokratiske ordfører, som gav sin tilslutning – om end kun til en del af forslaget, men et skridt i den rigtige retning tager vi da imod.

Jeg skal også sige tak til den radikale ordfører, der som sædvanlig omklamrede forslaget med velvilje, uden at jeg kunne høre, at der var noget som helst at have velviljen i. Hver eneste gang vi diskuterer disse ting, siger hr. Bernhard Baunsgaard, at vi skal have en kontrol, og at vi skal have mere indsigt, og hver gang sker der ikke mere i sagen, men også denne gang mener jeg at hr. Bernhard Baunsgaard omklamrede forslaget med velvilje.

Jeg havde egentlig forventet, at jeg også kunne have sagt tak til Fælles Kurs' ordfører. Hr. Jørgen Tved talte meget lidt om forslaget, men forstod jeg ham ret, var han slet og ret imod tjenesterne, hvorfor han end ikke ville støtte et be-

skedent skridt i retning af mere kontrol og mere åbenhed om tjenesterne. Det gode blev således det bedste fjende, og det beklager jeg.

Jeg vender mig så til ministeren, hvis holdning var, at et parlamentarisk kontrolorgan ville sløre ministeransvarligheden.

Nu er det sådan, at det kontrolorgan, vi tænker os, forudsætter, at vi har streng tavshedspligt, og derfor er det ikke korrekt, at det vil sløre ministeransvarligheden. Hvis det var sådan, at jeg som SF's repræsentant i dette kontrolorgan kunne gå til mine kolleger og fortælle, hvad der var sket i kontrolorganet, er det klart, at der også ville være lagt politisk rygstød til ministerens handlinger. Men da det ikke kan ske, kan ministeren jo i bedste fald opfatte det som en vejledning. Ansvarret er fortsat ministerens, men det er klart, at i og med at repræsentanter for partierne herinde har givet ministeren tilslutning til skridt i en eller anden retning, ligger der naturligvis også et ansvar for de pågældende partier, men jeg kan ikke se, at ministerens ansvarlighed vil blive sløret. Ministeren vil fortsat kunne gøres direkte ansvarlig for de dispositioner, han har foretaget.

Så var der ministerens andet problem, nemlig problemet med hensyn til ombudsmanden. Nu er det i bedste fald en falsk problemstilling. Jeg erindrer ikke, at jeg nogen sinde i ombudsmandens beretninger har set, at han har grebet ind over for efterretningstjenesten, og jeg er sikker på, at hvis jeg eller Sømændenes Forbund klagede til ombudsmanden over, at deres telefoner aflyttes, ville svaret, når Ombudsmanden henvender sig til Justitsministeriet, være, at ifølge sagens natur eller af principielle grunde kan spørgsmålene ikke besvares. Det er nemlig svar, vi andre har fået, når vi har interesseret os for konkrete sager, og det må vel derfor også være givet, at ombudsmanden vil få samme svar. Derfor mener jeg, at den problemstilling er fuldstændig falsk.

Endelig sagde ministeren, at det ville være forbundet med betydelige sikkerhedsmæssige problemer, hvis man skulle pålægge efterretningstjenesterne i hovedtræk at offentliggøre, hvad de bedriver.

Jeg har i bemærkningerne til den del af forslaget listet nogle af de oplysninger, som jeg synes det var rimeligt at man fik, f.eks. efterretningstjenestens generelle retningslinjer i terroristbekæmpelse. Hvorledes skulle det kunne

[Jens Thoft]

generer de øvrige lande? Det er jo præcis det, man kan finde i den vesttyske Bundesverfassungsbekendtgørelse, og som man også kan finde i de enkelte delstatsberetninger.

At vi får offentliggjort de generelle retningslinjer for overvågning og registrering af danske statsborgere, hvorledes skulle det genere samarbejdet med udenlandske efterretningstjenester? Ville det andet end enten rejse et ramaskrig, fordi befolkningen er uenig i retningslinjerne, eller nedbryde noget af paranoiaen, fordi man har nogle overdrevne forestillinger om, hvorledes disse retningslinjer er? Jeg mener, det ville være med til at skabe øget sikkerhed vedrørende disse ting, og derfor mener jeg, at ministerens problemstilling også på dette område er falsk.

Endelig udtrykte ministeren stor mangel på forståelse for de kritiske bemærkninger, som det fremgår af forslaget at vi har i SF til Wambergudvalget. Men det er jo ikke så underligt, at SF kritiserer sammensætningen af Wambergudvalget, når den seneste udskiftning, der er sket i det med H. C. Bjerg, betyder, at det yderste højre, de mennesker, vi kan læse om i Jyllands-Posten, og som stort set hver eneste dag skælder SF ud for at være agenter for Warszawa-pagten, på den måde bevæger sig ind i Wambergudvalget for at kontrollere registreringerne. Så kan det vel ikke undre ministeren, at vi føler, at denne kontrol er meget lidt bevendt.

I det hele taget mener jeg, at Wambergudvalgets kontrol er meget lidt bevendt. Udvalget holder normalt under 10 møder årlig, men gennemgår flere tusinde sager. Der vil være ganske få minutter til behandling af hver enkelt sag, hvis man forudsætter, at møderne varer mindst 10 timer, hvad de næppe gør.

Udvalget skal som bekendt ikke bare kontrollere nye registreringer, men også sletninger, og det skal også føre stikprøvemæssig kontrol med tidligere optagne personer, så der er såmænd nok at lave for udvalget.

Jeg skal nu vende mig til den socialdemokratiske ordfører.

Jeg var glad for, at hr. Ole Espersen gav udtryk for, at Socialdemokratiet ikke længere er i tvivl om, at der er behov for større åbenhed og parlamentarisk kontrol, og at den kontrol, der er der nu, ikke er tilstrækkelig.

Jeg synes, det var en rar åbning. Det var dog også en åbning, som vi oplevede, sidste gang vi

behandlede et ikke helt identisk forslag fra SF, og jeg håber, det er muligt for Socialdemokratiet og SF at finde frem til en model, som – hvis heldet er ude – måske også kan få radikal tilslutning, men det har jeg nu ikke meget tillid til, må jeg sige.

Fru Grethe Fenger Møller sagde, at hvis vi gennemfører de ting, som fremgår af dette beslutningsforlag fra SF, ville vi ikke give efterretningstjenesterne de nødvendige arbejdsmuligheder. Jeg må understrege, at i forhold til en lang række lande, som vi ellers sammenligner os med, har Danmark en væsentlig ringere kontrol med og en væsentlig ringere åbenhed omkring efterretningstjenesterne. Et dansk Irangate ville have været en umulighed, for man ville blot have fået at vide, at ifølge sagens natur eller af principielle årsager kunne man ikke få oplyst, om pengene nu stod i Schweiz, og om der var bedrevet ulovligheder på denne eller hin facon.

Hr. Arne Melchior siger, at lovkomplekserne vedrørende efterretningstjenesten fungerer godt nok, for vi har jo set, at man i særlige situationer kan nedsætte et særligt udvalg eller en kommissionsdomstol, sådan som vi så det under Hetleraffæren. Men det forudsætter jo netop, at dagspressen finder tingene og bringer dem frem i lyset. Alle de hundreder eller tusinder – eller hvor mange det nu drejer sig om – skandaler, der ligger begravet i tjenesterne, og som vi aldrig får noget at vide om, har vi ingen mulighed for at nedsætte særlige udvalg til behandling af.

Endelig nævnte hr. Bernhard Baunsgaard kontrollen i Statsrevisoratet. Jeg synes, at et af problemerne med efterretningstjenesterne er, at de formentlig råder over ca. 100 mill. kr., som findes i den hemmelige kasse, en kasse, som Folketinget ikke kender størrelsen af, og en kasse, som bliver revideret på den måde, at en særlig betroet medarbejder i efterretningstjenesterne over for en særlig betroet medarbejder i Rigsrevisionen, som i øvrigt har en fortid i firmaet, afgiver en erklæring om, at han eller hun ikke selv har stjålet pengene, men det er ikke meget kontrol med 100 mill. kr.

I politiets årsberetning ser vi statistikker over alverdens ting og sager, men det er ikke muligt – der føres ikke sådanne statistikker, siger ministeren – at få at vide, hvor mange domstolskendelser der er afsagt om aflytning. Vi har tidlige-

[Jens Thoft]

re fået oplyst af justitsministeren, at Politiets Efterretningstjeneste gør brug af både telefoner, rumaflytning og infiltration. Vi har tidligere fået at vide, at man registrerer også lovlig politisk aktivitet. Vi har tidligere fået at vide, at aflyttede aldrig får den besked om, at de er blevet aflyttet, som de skal have ifølge lovgivningen. Vi kan regne ud, at selv om Kejsergadecentralen er nedlagt, vil man formentlig fortsat aflytte telex og telefon til og fra udlandet.

Vi ved ikke, hvor mange midler der stilles til rådighed for tjenesterne, vi ved ikke, hvor stor efterretningstjenestens hemmelige kasse er, og vi ved ikke, hvad pengene bruges til. Jeg synes, det er uacceptabelt, og jeg håber, at det bliver muligt under udvalgsarbejdet at få sikret som et minimum en højere grad af kontrol med tjenesterne.

Justitsministeren (Ninn-Hansen):

Det er naturligt, at jeg først siger tak til de fem ordførere, der med udmærkede argumenter har afvist det forslag, som SF har fremsat, men SF er jo ihærdig. Det er ikke hvert år, man har stillet et forslag om at gøre noget ved efterretningstjenesten, men det var nok en af de første sager, SF beskæftigede sig med for vel 27 år siden, og man har trofast gjort, hvad man kunne for at begrænse efterretningstjenesten.

Man burde næsten efter det, der er sagt i dag fra anden side, lykønske SF med den ihærdighed, for et og andet tyder jo på, at det kan give et vist resultat. Det ville jeg også godt gøre, hvis ikke jeg syntes, at sagen var lidt for alvorlig til, at man kan tage det på den måde.

Jeg mener, det vil skade vor efterretningsvirksomhed både det ene og det andet sted, hvis SF får sin vilje, og man kan jo heller ikke sige, at den tale, som hr. Jens Thoft som SF's ordfører holdt, virker om en overstrømmende kærlighed til efterretningstjenestens betydning. Det er jo som så mange andre gange det negative ved efterretningsvirksomheden, man drager frem. Vi er ganske og aldeles uenige, idet jeg mener, at vi i stigende omfang har behov for en efterretningstjeneste, og derfor er min opfattelse helt modsat SF's

Hvis der nu er en større mulighed for SF – hvad jeg ikke er helt klar over og heller ikke håber – er det imidlertid, fordi hr. Ole Espersen udtalte sig på en måde, som jeg synes var meget forskellig fra tidligere. Vi har jo i fællesskab –

de fem partier, der afviser i dag, og Socialdemokratiet – tidligere afvist SF-forslag. Jeg ved godt, at Socialdemokratiet engang som regering fremsatte et forslag, der i hvert fald minder om det ene punkt, SF kommer med. Jeg har også slået efter og er selvfølgelig glad for, at Socialdemokratiet dengang bøjede sig for den fremragende argumentation, der kom fra anden side for en afvisning af forslaget.

Jeg ved ikke, hvad det skyldes, at Socialdemokratiets ordfører nu har en anden opfattelse, om det er udtryk for det, der meget generelt præger diskussionen inden for Socialdemokratiet og arbejderbevægelsen, nemlig at man ønsker mere åbenhed i en række spørgsmål. Det synes jeg ville være meget glædeligt, og jeg går ud fra, at det ikke alene er et ønske, man har, når man er i opposition – jeg tænker ikke på nogen bestemt bogtitel i den forbindelse.

Vi vil da gerne sammen med Socialdemokratiet arbejde for større åbenhed på mange områder her i landet, også de områder, hvor det er mest tiltrængt, og dem har Socialdemokratiet ganske godt fået øjnene op for i den sidste tid. Men jeg mener ikke, at det emne, vi her taler om, egner sig for denne åbenhed.

Jeg var også noget overrasket over at høre hr. Ole Espersen sige, at når man i forbindelse med en sag, der, som det er nævnt af flere, har været behandlet i Det Udenrigspolitiske Nævn og bliver det igen, havde foreslået, at to personer skulle gennemgå den, skulle det være grunden til, at man nu ville have andre bestemmelser for efterretningstjenesten. Jeg kan ærlig talt ikke forstå, hvad forslag om at offentliggøre en årlig beretning og at lovfæste Wambergudvalget overhovedet kan have med den pågældende sag at gøre, men det var måske heller ikke de to punkter – det var lidt uklart – hr. Ole Espersen havde sympati for, og det glæder mig da i hvert fald, hvis man kan slette de to punkter.

Jeg håber, at vi under den drøftelse, der skal finde sted i udvalget, når til samme resultat, som vi sammen med Socialdemokratiet er nået til de andre gange: at vi vil ikke risikere at foretage noget, der begrænser efterretningstjenestens virksomhed.

Så vil jeg gerne sige, at jeg er da ganske klar over, at når noget skal være fritaget for den åbenhed, vi foretrækker på en række andre områder, kræves der selvfølgelig en vis tillid.

[Justitsministeren]

Vi har i det parti, jeg tilhører, haft tillid til, at skiftende socialdemokratiske forsvars- og justitsministre varetog opgaven på den rigtige måde, og vi har, mener jeg, i enhver situation givet dem den støtte, der skulle til for at vise dette. Jeg håber ikke, at det, man nu giver udtryk for, er noget i retning af manglende tillid til, at tingene kan foretages som hidtil.

Må jeg sige til hr. Jens Thoft, at jeg forstår ikke helt hans bemærkninger om, at et kontrolorgan ikke ville sløre det politiske ansvar. Det vil det da. Når en minister kan henvise til kontroludvalget og sige, at han har fået dets sanktion til det ene eller det andet, bør det i hvert fald binde medlemmerne af kontroludvalget. Men vi plejer jo også at arbejde på den måde i Folketinget, at det har en vis betydning i forhold til de partier, de pågældende repræsenterer. Sådan plejer det at være, og derfor er jeg ikke i tvivl om, at det vil sløre ansvaret.

Jeg forstår heller ikke bemærkningerne om ombudsmanden. Det er jo således, at ombudsmanden afviser sager, hvis de har været genstand for en politisk stillingtagen enten i Folketinget eller i en kommunalbestyrelse. Det fremgår jo af hele den måde, ombudsmanden praktiserer sin virksomhed på.

Jeg forstod heller ikke bemærkningen om, at ombudsmanden ikke har behandlet sager vedrørende efterretningstjenesten.

Jeg gør opmærksom på, at den daværende ombudsmand tog Kejsergadesagen op på egen hånd og afgav en lang og grundig beretning om den, som jeg vil foreslå hr. Jens Thoft at læse, inden han tager ordet om efterretningstjenesten en anden gang.

(Kort bemærkning).

Jens Thoft (SF):

Jeg vil gerne rette en misforståelse over for ministeren. Det fremgår ikke af SF's forslag, og det har ikke været intentionen at begrænse efterretningstjenestens virksomhed. Det er imidlertid klart, at hvis efterretningstjenesterne foretager sig ting, som der hverken er den nødvendige parlamentariske eller den nødvendige folkelige kontrol med, vil en større åbenhed være med til at begrænse efterretningstjenestens arbejde. Men såfremt ministeren forudsætter, at tjenesternes virksomhed har den nødvendige parlamentariske opbakning, er der intet i forslagene, som vil betyde en begrænsning i tjenesternes arbejde.

Jeg vil godt give nogle eksempler på typiske oplysninger, som jeg mener at det parlamentariske kontroludvalg burde have.

Hvis det er sådan – jeg ved ikke, om det er det – at udenlandske ambassader i Danmark stadig aflyttes – det blev antydnet under Kejsergadeaffæren i sin tid – er det en oplysning, som jeg mener det parlamentariske kontroludvalg bør have, og hvis udvalget så siger nej, er det da rigtigt, at efterretningstjenesternes arbejde så bliver generet, ingen tvivl om det. Men så var det måske også en god idé, om vi fik det stoppet, inden vi fik nye sager af den type.

Hvis det faktisk forekommer, at Danmark sender spioner på fotosafari i Polen eller i andre lande, var det en oplysning, som jeg synes at dette kontroludvalg burde have.

Hvis det er sådan, at specielle organisationer, som man opfatter som værende ude på overdrevet, holdes under særlig overvågning, synes jeg, det var oplysninger, som dette kontroludvalg skulle have.

Ole Espersen (S):

Justitsministeren nævnte det forslag, som den socialdemokratiske regering kom med i 1972. Det er længe siden, som ministeren sagde, og tiderne skifter.

Først vil jeg sige om forslaget, at det jo så er udtryk for, at dette ikke blot er et spørgsmål om at føre oppositionspolitik fra vor side. Det lå lidt i ministerens sidste indlæg, at der måske var tale om en slags oppositionspolitik, en politik, som vi ikke kunne drømme om at føre fra regeringsbænkene, men netop ministerens eget eksempel modbeviser jo dette.

Ministeren har ret i, at vi lod os overtale dengang til ikke at føre lovforslaget igennem, og det var nok en fejl, men det gjorde vi altså i samarbejdets navn.

Tiderne siden har så vist os to ting. For det første, at i en lang række andre lande, en lang række vestlige demokratier, er der, som det er sagt utallige gange herfra, langt større åbenhed om disse emner, end vi kender, og hvorfor skulle vi alene kunne vise tillid til skiftende ministre og forsvarsministre og ikke til Folketinget under de regler, som vi vil kunne etablere?

I og med at tiderne er skiftet, er der selvfølgelig også sket forskellige ting. Vi har da, justitsministeren og jeg, diskuteret et par emner meget grundigt siden regeringsskiftet, hvor jeg sy-

[Ole Espersen]

nes, at man genoptog en registreringspraksis, som var unødigt omfattende, og vi har set pinlige eksempler fra Forsvarets Efterretningstjeneste på omtale af fagbevægelsen under overskriften »Terrorisme, hærværk og sabotage«. Det håber jeg er bragt ud af verden, men det viser altså, at der er behov for lidt mere kontrol.

Jeg har nævnt de to eksempler for at vise, at det ikke blot er teori, vi taler om. Der er gået lang tid, og der har også været aktuelle eller i hvert fald næsten aktuelle eksempler på behovet for en øget kontrol.

Jeg synes, at emnet egner sig til åbenhed og kontrol i et vist omfang, men kun i et vist omfang. Den må ikke på urimelig måde svække tjenesternes mulighed for at fungere, og jeg er ikke et øjeblik i tvivl om, at det vil kunne gøres, således at det heller ikke sker.

Jeg satte ikke den 2-mands-arbejdsgruppe, som arbejder i Det Udenrigspolitiske Nævn, i relation til hverken Wambergudvalget eller den årlige rapport. Jeg har ikke meget fidus til den årlige rapport, og Wambergudvalget ved jeg ministeren i hvert fald har brug for selv som minister for at kunne tage sit ansvar og være sikker på, at der foregår en rimelig kontrol med registreringer og videregivelser. Jeg kender ikke den nuværende sammensætning af Wambergudvalget, men jeg håber, at ministeren har fulgt de principper, der hidtil har været fulgt, så det er personer, som man kan føle sig overbevist om har stor tillid i offentligheden.

Lad mig så endelig om ombudsmanden sige, at jeg er klar over, at hvis vi får et parlamentarisk kontroludvalg, mister ombudsmanden sin kompetence, men får vi noget, der er lige så godt eller bedre, gør det jo heller ikke noget.

Bernhard Baunsgaard (RV):

Blot for klarheds skyld: Jeg har ikke omtalt kontrollen af efterretningsvæsenerne fra Statsrevisionens side. Jeg har nævnt, at Statsrevisionen i al almindelighed førte kontrol med, hvad der skete fra ministeriets og administrationens side.

Aflytningskendelser, som hr. Jens Thoft var inde på, afsiges som regel til brug for efterforskning for politiet, ikke for efterretningsvæsener.

Så var der lige en udtalelse i min første korte bemærkning, som jeg er blevet gjort opmærksom på kan misforstås, og derfor vil jeg gerne

føje til – det skal ikke opfattes som et angreb på Forsvarets Efterretningstjeneste – at når den ikke kunne oplyse, på hvilket tidspunkt af døgnet invasionen i Tjekkosllovakiet skete, var det simpelt hen på grund af manglende bevillinger. De havde lukket stationerne, fordi de ikke havde flere penge.

Der var et forslag, som hr. Jens Thoft ikke havde forstået. Jeg har talt med adskillige her i salen, og da hr. Jens Thoft tilsyneladende er den eneste, som ikke har forstået det, kan det nok ikke nytte, at jeg forklarer ham det igen, så det skal jeg afstå fra.

Jørgen Tved (FK):

Hr. Jens Thoft stillede det direkte spørgsmål til os, om vi var tilhængere eller modstandere af kontrol, og jeg skal da gerne til beroligelse for hr. Jens Thoft og SF sige, at vi har det faktisk på samme måde, som Bertolt Brecht har givet udtryk for det, at vi synes, tillid er godt, men kontrol er bedre. Så længe SF ikke sammen med os vil arbejde for, at mere eller mindre lyssky væsener bliver afskaffet, er det klart, at vi skal have den størst mulige kontrol med disse væsener.

Men vi har ikke meget tillid til, at et meget snævert udvalg, hvori man sidder og reviderer hinanden på nøjagtig den måde, som hr. Jens Thoft beskrev det: den ene mand med blå briller og skæg sidder og reviderer den anden mand med blå briller og skæg – og de kommer oven i købet fra samme firma – vil have nogen større virkning som kontrolinstrument. Vi har f.eks. ingen tillid til, at folk, der giver udtryk for det, hr. Arne Melchior eksempelvis gav udtryk for, vil være særlig påpasselige med disse mere eller mindre lyssky væseners virksomhed.

Så har jeg forstået på justitsministeren, at han beklager, at Socialdemokratiet er ved at bevæge sig. Vi kan jo så håbe på, at de har den samme ordfører næste gang, vi behandler en sådan sag, for ellers kan der jo ske både det ene og det andet; det kan gå både til den ene og til den anden side. Men der er vel ikke noget at sige til, at Socialdemokratiet bevæger sig i denne sag. De kan vel i modsætning til andre godt mærke, hvorfra vinden blæser. De kan godt mærke, at befolkningen ikke har sympati for hverken NATO, militærvæsenet eller mere eller mindre lyssky handlinger. Socialdemokratiet er vel så småt ved at fornemme, at vinden blæser på en anden måde.

[Jørgen Tved]

Det er jo naturligt, at når man er medlem af et konservativt parti, bevæger man sig i hvert tilfælde ikke, så er man ikke indstillet på at lytte efter, hvad der sker i befolkningen.

Jeg har som sagt den samme opfattelse, som ministeren gav udtryk for: Socialdemokratiet er i bevægelse, men jeg har en lidt anden konklusion og måske også en lidt anden forhåbning til bevægelsen.

Når derfor hr. Ole Espersen gav udtryk for, at der kun skal være kontrol i et vist omfang, er jeg nok lidt bekymret. Jeg har den opfattelse, at Socialdemokratiet kun ønsker kontrol med ting, der i forvejen er under udvikling. Her kunne jeg godt sætte navn og adresse på de firmaer, justitsministeren henviste til. Først når, jeg havde nær sagt lavinen ruller under Bolind, under Dansk Folke-Ferie osv., åbner Socialdemokratiet op og snakker om, at der skal være kontrol. Jeg er tilhænger af, at kontrollen og oplysningerne, åbenheden osv. skal komme på et lidt tidligere tidspunkt.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til Retsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

5) Første behandling af lovforslag nr. L 92:

Forslag til lov om ændring af våbenloven. (Knive, slangebøsser m.v.).

Af justitsministeren (Ninn-Hansen).

(Fremsat 18/11 87).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Korneliusen (S):

Det første, jeg vil sige i dag, er, at det egentlig

er dybt tragisk, at vi i Folketinget skal til at lovgive så detaljeret på det her område, som tilfældet er. Men vi i Socialdemokratiet føler, det er nødvendigt. Dermed har jeg givet hovedmeldingen i det, jeg vil sige.

Baggrunden for dette lovforslag er bl.a. betretningen fra den arbejdsgruppe, som har været nedsat om ændringer af våbenloven. Forslaget bygger på de synspunkter, gruppen har fremsat.

Bag ved det udvalgsarbejde ligger, som jeg sagde indledningsvis, hele den beklagelige og foruroligende udvikling, vi oplever i visse befolkningsgruppers brug af våben. Våbenbesiddelse er efterhånden meget udbredt hos grupper, der anvender våben i trusselsøjemed eller i forbindelse med deres adfærd i de subkulturer, hvor de færdes, men også hos andre, der blot bærer våbnene i en tro på, at de kan forsvare sig i tilfælde af overfald. Uanset formålet med at bære våben er det en farlig tendens, for det fører med stor sikkerhed til farlige situationer og til skade på personer og til dødsfald, tilsigtet eller utilsigtet.

Derfor støtter Socialdemokratiet hovedlinjen i dette lovforslag. Vi deler justitsministerens bekymring over forslagens indhold og de indgreb i den personlige frihed, forslaget indeholder. Det havde naturligvis været rarere, om vi helt kunne undlade at vedtage disse regler, men vi føler ikke, at der, som situationen har udviklet sig, er nogen vej udenom.

Derfor betragter vi det egentlig – selv om det er behård lovgivning – som et led i det almindelige præventive arbejde, et forsøg på at forebygge kriminalitet, dødsfald og ulykker som følge af våbenbesiddelse, der i den givne situation fører til uhyggelige situationer, der næsten hver dag er beskrevet i aviserne.

Derfor støtter vi forbudet mod nye, farlige våbentyper som f.eks. slangebøsser, der engang var et harmløst legetøj, men som vi må erkende i dag findes i udgaver, der kan sidestilles med andre meget farlige våben, der kan tilføje mennesker stor skade.

Ligeledes støtter vi forslaget om indgreb mod armbrøster og ikke mindst de mange nye knivtyper af forskellig slags, som forhandles i forretningerne.

Tilbage er det generelle forbud mod at bære kniv på offentligt sted. Det er en bestemmelse, der kan medføre store problemer, og som der-